

***Граділь Юлія Миколаївна***

Провідний спеціаліст відділу з формування виплати  
Управління соціального захисту населення Луцької РДА  
*uszn762viplata@gmail.com*

***Сидор Ірина Петрівна***

к.е.н., доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія  
Тернопільського національного економічного університету  
*i.sydor@tneu.edu.ua*

## **НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИДАТКІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ НА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ НАСЕЛЕННЯ**

В умовах переходу від патерналістської до ринкової моделі соціально-економічного розвитку набуває актуальності соціальна складова державної політики України, яка ще не може бути охарактеризована з позицій її ефективності. Суспільно-економічні трансформації, які пов'язані із переглядом парадигми світового розвитку, впливають на змінення пріоритетів національної політики, здійснення головної мети якої визначається підвищенням рівня і якості життя населення.

Суспільно-економічні трансформації, що пов'язані з переходом України від патерналістської до ринкової моделі соціально-економічного розвитку, зумовлюють його соціальну «ціну» – руйнування попередньої системи, фактичну відсутність нової.

Аналіз позитивних сторін світового досвіду у сфері соціального захисту, основними характеристиками якого є забезпечення соціальної стійкості (Японія), надання соціальних гарантій (Швеція), додержання принципу тісної солідарної відповідальності всіх економічних суб'єктів за соціальний розвиток при наявності персональної відповідальності за ефективність праці (Німеччина), свідчить, що зарубіжні країни значно просунулися уперед у напрямі підвищення якості життя і демонструють значний прогрес у вдосконаленні способу життя [2]. Не дивлячись на концентрацію багатства у небагатьох, в розвинених країнах світу серед

основної маси населення майно та доходи розподіляються відносно рівномірно, загальна картина життєвого рівня визначається не стільки відривом багатой частини суспільства, скільки відносно прийнятним рівнем задоволення потреб більшості населення при розвинутих системах соціального захисту. На цих засадах існує досить значна консолідація суспільства. В різних формах проявляється соціальна солідарність: як через діяльність держави, так і в роботі приватних структур і у вигляді масової доброчинності.

В Україні потребує модифікації сама концепція формування політики соціального захисту населення через визначення якісних параметрів державного регулювання соціального захисту, при якій держава виступає як головний гарант життєдіяльності та ефективного функціонування економічної системи й активний організатор та координатор економічних зусиль, що визначає оптимальні цілі та параметри суспільного розвитку, створюючи умови та механізми їх досягнення.

Аналіз суспільних організаційних форм соціального захисту населення показав, що в Україні вироблення державної політики соціального захисту населення потребує застосування «змішаної» моделі розробки державної політики, яка поєднує централізовану та демократичну моделі за критерієм відносини по лінії «центр – регіони» та пріоритетної ролі громадянського суспільства у встановленні цілей та завдань такої політики.

«Змішана» модель є оптимальною в українських реаліях, оскільки містить механізми залучення до вироблення політики суспільних груп та організацій, що беруть участь у розробці та реалізації різноманітних програм та проєктів, при сильному централізованому управлінні. Необхідна соціальна орієнтація економічних реформ, розширення економічних основ соціальної діяльності неприбуткових організацій, перш за все, за рахунок становлення і активної підтримки середнього класу, який є рушійною силою становлення та розвитку громадянського суспільства. При цьому добровільні об'єднання громадян виступатимуть інституційними інвесторами. Прогресивною є така модель соціального захисту, яка базується на приватному інтересі, приватній власності,

функціонує на засадах конкуренції ринкових відносин, поєднує соціальні гарантії та економічний примус, ринкові механізми та державне регулювання, свободу індивіда, упорядкованість і організованість суспільного життя. Формування механізмів соціального захисту повинно відбуватися не на основі державної добродійності, а як сукупність державних гарантій, що надаються кожному і що забезпечують дотримання прав людини. Система соціального захисту потребує реформування та має бути інтегрованою, багаторівневою, дієвою на всіх рівнях з чітким визначенням прав, відповідальності та функцій кожного [1].

Становлення багаторівневої структури установ соціального захисту населення в Україні проходить дуже складно, що пояснюється нестачею ресурсів та відсутністю належної соціально-економічної результативності від діяльності органів соціального захисту населення. Механізм реформування системи соціального захисту передбачає наявність необхідних ресурсів, створення управлінських структур та вироблення відповідних рішень. Для забезпечення функціонування механізму реформування системи соціального захисту необхідно проводити соціально-економічну експертизу законодавства з метою встановлення меж регулятивного втручання держави в соціально-економічні процеси та відмовитися від заходів, що не мають чітко вираженого цільового характеру, а також оптимізувати структуру виконавчих органів влади на всіх рівнях через підсилення програмно-цільового підходу до планування і фінансування їх діяльності.

Не виключені можливості для формування інноваційного та економічного потенціалу соціальної інфраструктури за рахунок її спроможності виконувати покладені на неї державою та відображені в законодавстві функції щодо задоволення потреб населення у відповідних послугах.

Вирішення проблем розвитку соціальної сфери (нерівномірність доступу регіонів до фінансових ресурсів; високий рівень зносу основних засобів та інфраструктури соціальної сфери при недостатніх інвестиціях в оновлення основних засобів; нерівномірність соціальних гарантій)

вимагає реформування системи соціального захисту населення у бік адаптації суб'єктів державного управління соціальним захистом до ринкових відносин, перегляду системи існуючих інститутів, покликаних забезпечити функціонування соціальної сфери в режимі ринкового господарського механізму.

Зростання економічної ефективності повинне супроводжуватися відповідним зростанням соціальної ефективності. Заходи цільових програм стратегічно не зорієнтовані на регіони, існує брак заходів щодо контролю за їх виконанням. Політика реформування соціальної сфери, що проводиться державою, однаково орієнтована на соціально-територіальні підсистеми суспільства в місті й у селі. Бюджетні витрати і трансфертні виплати на соціальні потреби проводяться на основі єдиної системи державних мінімальних соціальних стандартів.

Такий підхід не є виправданим. Необхідно враховувати соціально-економічну структуру соціальної сфери на селі й у місті, яка повинна формуватися з урахуванням їх особливостей, визначених економічними, демографічними, соціальними, психологічними чинниками.

А. А. Халецька пропонує впровадження рекомендацій щодо реформування системи соціального захисту населення через створення відповідних умов в різних сферах суспільного життя, а саме [3, с.5-6]:

– політичній (забезпечення можливостей ефективного об'єднання функцій центрального та регіонального рівнів, місцевого самоврядування на засадах визначення відповідних рівнів компетенції та засобів відповідальності соціального захисту населення);

– соціальній (реалізація принципів соціальної справедливості, адресності та консолідації соціальної допомоги з боку держави та бізнесу при вирішенні проблем розподілу суспільних благ незалежно від територіального розміщення установ соціального захисту населення);

– економічній (забезпечення структурної перебудови сфери реабілітаційної індустрії на основі впровадження сучасних технологій, визначення її правового статусу як самостійної галузі економіки, відродження та розвиток нових та існуючих міжнародних,

міжрегіональних, міжгалузевих та внутрішньогалузевих економічних зв'язків);

– фінансовій (перегляд суті пільгового забезпечення, соціальної допомоги особам з обмеженням життєдіяльності та соціального обслуговування з соціальної допомоги, а також ефективного розподілу централізованих та нецентралізованих фінансових ресурсів між установами соціального захисту населення).

Також зазначеним автором при вирішенні питань соціального захисту в Україні пропонується дерево стратегічних цілей реформування системи соціального захисту населення через визначення мети:

– соціальної сфери в якості забезпечення умов повноцінної життєдіяльності людини, задоволення духовних і матеріальних потреб;

– соціального захисту населення в якості здійснення інтеграції і реінтеграції осіб з обмеженням життєдіяльності для підтримки їх гідного способу життя шляхом надання медичної, соціальної, професійної реабілітації;

– системи установ соціального захисту населення (державних і недержавних) в якості надання соціальної допомоги або обслуговування по соціальній підтримці осіб (сімей) через надання соціальних послуг.

Для оптимізації політики у сфері соціального захисту необхідно здійснити такі кроки.

1. Визначити Міністерство соціальної політики головним розпорядником коштів для здійснення державної соціальної, сімейної політики, політики щодо охорони дитинства. Передати цьому Міністерству заклади соціального призначення (зокрема інтернатні), які перебувають у підвідомчості інших міністерств (Міністерства освіти і науки, Міністерства охорони здоров'я тощо).

З метою забезпечення своєчасного та повного фінансування з державного бюджету заходів із підтримки сімей з дітьми потрібно зняти з Міністерства фінансів України та повернути до Міністерства соціальної політики повноваження щодо визначення обсягів відповідних цільових субвенцій.

Варто припинити практику Міністерства фінансів щодо відмови погоджувати проекти державних програм та планів дій, які передбачають видатки державного бюджету на реалізацію політики з підтримки сімей з дітьми, та визначати у «ручному режимі» обсяги фінансування соціальної допомоги та надання соціальних послуг сім'ям з дітьми.

Задля підвищення адресності соціального захисту доцільно розвивати службу соціальних інспекторів та фахівців соціальної роботи у сфері раннього виявлення та своєчасного надання соціальних послуг сім'ям у складних життєвих обставинах.

2. Запровадити метод соціального бюджетування в управлінні державними соціальними гарантіями на підставі методології розроблення національної моделі соціального бюджету, запропонованої Міжнародною організацією праці, на національному й регіональному рівнях. Використання моделі соціального бюджету як інструменту управління державними соціальними гарантіями дасть змогу планувати на коротко- й середньострокову перспективу основні параметри державних видатків на забезпечення соціальних гарантій, урахуваючи основні показники динаміки економічного розвитку країни й регіонів, демографічні прогнози та соціальні нормативи. Доцільно створити у складі органів місцевого самоврядування спеціалізовані міжвідомчі органи, які мають забезпечувати складання, фінансування та інформаційно-контрольний супровід реалізації довгострокових проектів соціальної сфери.

3. Спрямувати політику подолання бідності не лише на заходи щодо соціального забезпечення вразливих груп населення, але й на проведення активної трудової політики та оптимізацію процесу самозабезпечення працюючого населення. Доходи від трудової діяльності мають стати основним джерелом грошових доходів населення і найважливішим стимулом розвитку виробництва та підвищення трудової активності працівників.

4. Запровадити і застосовувати соціальні стандарти й нормативи у процесі управління соціальними ризиками та державними гарантіями з метою вирішення низки системних проблем, передусім щодо визначення пріоритетів соціальної політики, цілей, показників розвитку соціальних

процесів, забезпечення рівного доступу громадян до одержання благ і послуг, удосконалення бюджетно-економічних механізмів розподілу ресурсів на соціальні потреби.

### **Список використаних джерел:**

1. Бондаренко Ю.М. Удосконалення державних механізмів регулювання соціального захисту населення. URL: <http://www.academy.gov.ua> (дата звернення: 19.09.2018)

2. Бухтіяров О.С. Європейські тенденції фінансування систем соціального забезпечення. *Наука і право*. 2014. № 1. С. 107-109.

3. Халецька А.А. Соціальний захист населення в Україні: теорія та практика державного управління: Монографія. Донецьк: Юго-Восток, 2010. 430 с.

***Грицай Надія Орестівна***

Головний спеціаліст відділення військового обліку та бронювання сержантів і солдатів Золочівського РВК  
*[grycay978@gmail.com](mailto:grycay978@gmail.com)*

***Гриневич Ольга Ярославівна***

Провідний спеціаліст відділення комплектування Золочівського РВК  
*[selinity@gmail.com](mailto:selinity@gmail.com)*

## **РЕФОРМУВАННЯ ВІЙСЬКОВИХ КОМІСАРІАТІВ І СТВОРЕННЯ НА ЇХ БАЗІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ЦЕНТРІВ КОМПЛЕКТУВАННЯ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ**

Розвиток Збройних Сил України за західними стандартами та реформування державної системи мобілізації і мобілізаційної підготовки на основі базових європейських підходів передбачає реформування та забезпечення ефективного функціонування місцевих органів військового управління, якими нині є військові комісаріати.